

behandlingen af mera betydande regeringsärenden, inför Riksdagen framlägga de styrelsegrundsatser, som af Regeringen blifvit följda, och Utskottets utlåtande sålunda förvandlas från en *anklagelseakt* till ett *principbetänkande*, hvilket kunde lemna Representationen och Regeringens vid diskussionen i Kamrarne närvarande ledamöter tillfälle till ett ömsesidigt utbyte af tankar och åsikter angående de viktigaste politiska frågor — något som borde kraftigt bidra, ej blott att göra den förhandenvarande ställningen mellan båda Statsmagterna klar och bestämd, utan äfven att i allmänhet utveckla och befästa de konstitutionela begreppen. Då jag för min del trott att här i korthet angifna grunder bort redan vid detta tillfälle tillämpas vid uppsättandet af Utskottets Betänkande, men Utskottets majoritet i detta fall varit af annan åsigt, har för mig icke återstått annat än att häremot och mot den, efter mitt förmenande, alltför ensidiga uppfattning af Konstitutions-Utskottets befogenhet och åligganden, som häruti uttalar sig, anmäla min vördsamma reservation.»

N:o 5.

Ank. till Riksd. Kansli d. 4 Mars 1869, kl. 6 e. m.

Konstitutions-Utskottets Memorial, med förslag till ändring i Regeringsformens 72 §.

Nästlidne Riksdags Konstitutions-Utskott tillstyrkte, i anledning af en inom Första Kammaren väckt motion, en förändring i 72 § Regeringsformen, åsyftande dels att stadgandet om Riksdagens rätt att genom Riksbanken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, skulle ur grund-

lagen utgå, dels att derifrån uteslötets bestämmelsen i sista momentet om någon viss metall såsom den, hvarmed Riksbankens sedlar skulle inlösas. Sedan emellertid detta förslag, hvilket af Första Kammaren antogs att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling, blifvit af Andra Kammaren, ehuru med en öfvervigt af endast tretton röster, förkastadt och sålunda förfallit, har Utskottet, efter derom af en dess ledamot väckt förslag, ansett sig böra ånyo underställa frågan Riksdagens pröfning, af skäl hvilka Utskottet nu går att andraga.

Dessförinnan bör likväl Utskottet, i likhet med hvad vid förra Riksdagen skedde, erinra derom, att stadganden af enahanda innehåll med dem, hvilkas borttagande ur grundlagen nu föreslås, jemväl hafva sin plats dels i lagen för Rikets Ständers Bank den 1 Mars 1830, dels i lagen om myntbestämningen af samma dag, samt att dessa lagar icke kunna utan Konungens och Riksdagens gemensamma bifall ändras eller upphävas. Då förslaget sålunda afser, icke att i afseende på innehållet göra någon ändring i de delar af banklagstiftningen, om hvilka nu är fråga, utan endast att vidtaga en åtgärd, hvarigenom deras blandade natur af grundlag och civillag kommer att upphöra, har det icke varit Utskottets uppgift att ingå i någon närmare pröfning ur finansiell synpunkt af nu gällande lagstiftning i dessa ämnen, än som varit nödvändigt för att bedöma, huruvida densamma, sådan den för det närvarande förefinnes, bör ega grundlags natur eller ej.

Hvad då först vidkommer stadgandet derom, att Riksbankens sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, så har detta lagbud — hvartill något motsvarande ej förekommer i något annat lands grundlag — icke heller utgjort någon del af vår konstitutionella rätt, förr än detsamma vid 1809 års riksdag fick sin plats i Regeringsformens 72 §; och detta af det skäl, att Bankens dåvarande betryckta ställning ansågs, i öfverensstämmelse med den tidens begrepp, kräfvat en så beskaffad förment garanti för uppehållandet af banksedlarnes värde. Sedan emellertid de närmast följande tjugu årens erfarenhet gifvit tillräckligt vittnesbörd derom, att lagbudet icke förmodade motsvara sin bestämmelse, begynte, genast efter det beslutet om realisationens genomförande blifvit fattadt, den följd af lagstiftningsförsök i detta ämne, som fortgått ända till våra dagar, och åsyftat än att låta stadgandet om den ovilkorliga förpligtelsen att mottaga Riksbankens sedlar såsom mynt ur grundlagen utgå, än att, med bibehållande af detta stadgande, i grundlagen inlägga en deremot svarande föreskrift om skyldighet för Riksbanken att inlösa sina sedlar med klingande mynt. Sedan ett i sistnämnda syftning vid 1828—1830 års riksdag ifrågasatt tillägg till 72 § Regeringsformen, att riksbankssedlarna skulle »af Banken med mynt efter deras

lydelse inlösas», vid följande riksdag förfallit, återupptog Konstitutions-Utskottet vid 1834—1835 årens riksdag samma förslag, med det tillägg, att «beslut som förändrade sedelstockens förhållande till den metalliska inlösningsfonden» skulle erfordra alla fyra ståndens bifall. Redan vid samma riksdag fick emellertid detta förslag vika för ett annat, under öfverläggningarne inom Riks-Stånden framställt, af det innehåll, att riksbankssedlarne skulle »såsom mynt i riket erkännas, så länge de efter deras lydelse af Banken med silfver inlöstes.» Detta förslag blef i grundlagsenlig ordning hvilande till följande riksdag, då det af alla fyra Stånden antogs, men icke vann Konungens sanktion. Sedan försöket att i denna riktning vinna ändring i den omtvistade §:en icke kröntes med framgång, upptog man åter tanken att i grundlagen inlägga en ovilkorlig föreskrift derom, att Bankens sedlar skulle vid anfordran efter deras lydelse af Banken med silfver inlösas, hvilket förslag, först väckt vid 1844—1845 årens riksdag, i en något förändrad form framträdde 1847, samt slutligen år 1851 blef af så väl Rikets Ständer som Konungen antaget; hvarefter det ännu fortfar att vara gällande lag. Hvad sedermera vid sistlidne riksdag i frågan förelupit, är ofvan omförmäldt.

De skäl, som kunna anföras för borttagande ur grundlagen af ifrågavarande stadgande om Riksbankens rätt att utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, hafva blifvit vid flerfaldiga tillfällen och sednast under den öfverläggning i Kamrarne, som föregick frågans afgörande vid förra riksdagen, så fullständigt utvecklade, att Utskottet anser sig nu endast böra sammanfatta de viktigaste. Dessa äro enligt Utskottets uppfattning: att ett sådant stadgande är obehöfligt för uppehållande af riksbankssedlens värde, emedan detta uteslutande beror af Bankens förmåga att inlösa densamma, så att den går och gäller såsom mynt, så länge Banken anses i stånd att infria den efter dess lydelse med klingande mynt, men deremot väsendtligen förlorar denna egenskap, utan ringaste hinder af grundlagens bud, när Banken vägrar inlösa densamma till det belopp, hvarå den lyder; — att ett dylikt stadgande i grundlagen innebär vådor såväl för Bankens förmåga att fullgöra sina förbindelser, som ock för den af Bankens säkerhet i så väsendtlig grad beroende tryggheten i alla enskilda eganderättsförhållanden, emedan Bankens styrelse möjligen kan föranledas att, i förlitande på banksedlarnes i grundlagen försäkrade enahanda giltighet med mynt, egna mindre uppmärksamhet än nödigt åt upprätthållandet af deras värde; — att man i grundlagsbudet till och med skulle kunna finna en nog stark frestelse att vid möjligen inträffande tillfälle af betryck anbefalla utgifvande af sedlar, »som för mynt i riket må erkännas», utöfver Bankens förmåga att dem inlösa; — att ett stadgande i rikets främsta grundlag, som för-

klaras en banksedel vara mynt, är egnadt att hos allmänheten väcka och underhålla förvillande och för den sunda utvecklingen af våra kreditförhållanden menliga föreställningar om hvad med mynt egentligen bör förstås; — *samt att ett stadgande som sålunda är till sin princip oriktigt, för sitt ändamål onödigt och under vissa förhållanden till och med skadligt, icke kan, utan men för grundlagens anseende och helgd, längre bibehålla en plats uti densamma.*

Betraktar man denna fråga i och för sig och utan afseende på förhånden varande förhållanden, torde ingen vilja bestrida den afgörande vigten af de skäl Utskottet här anfört; och sannolikt skulle Utskottets förslag icke heller möta något synnerligt motstånd, så vida icke den föreställning hos mången vunnit insteg, att Riksbanken icke bör afstå sin grundlagsenliga rätt att få sina sedlar mottagna såsom mynt, förrän man hunnit bringa till stånd en förändring i vissa delar af vår banklagstiftning, i synnerhet den som rör de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, af hvilken, såsom den nu är ordnad, man fruktar såväl för Riksbanken som för den allmänna rörelsen i öfrigt menliga följder, och hvilken man derföre önskar, vare sig afskaffa, eller ock fota på mera betryggande grunder, än den nu anses ega. Man har till och med satt i fråga, huruvida icke genom bifall till Utskottets förslag den antydda reformen i banklagstiftningen skulle undanskjutas, men deremot å andra sidan samma reform påskyndas genom bibehållandet tills vidare af ifrågavarande stadgande i grundlagen. Utskottet anser för sin del den sålunda anvisade vägen så litet egnad att leda till det åsyftade målet, att ett motsatt förfaringssätt synes icke blott lämpligt, utan rent af nödvändigt. Man torde nemligen vara temligen ense derom, att det öfverklagade onda leder sitt upphof derifrån, att de enskilda bankerna, i naturlig följd af stadgandet om riksbankssedelns egenskap af mynt, tillåtits utgifva sedlar mot ineliggande riksmünt-kassa och inlösa dem med Riksbankens sedlar, hvarigenom denna Banks metalliska kassa fått uppbära hela bördan af icke blott Riksbankens utan ock de enskilda bankernas utelöpande sedelmassa. Botemedlet har ock ganska allmänt angifvits bestå i en fördelning af denna börda jemväl på privatbankerna, så att dessa ålades att sjelfva vara försedda med metallisk kassa, för att vid anfordran kunna inlösa sina sedlar med klingande mynt. Men så länge grundlagen försäkrar hvarje svensk man rätt att betala sina förbindelser med Riksbankens sedlar, såsom vore dessa mynt, kan en civillag, som beröfvar de enskilda bankerna en sådan rättighet, svårigen komma till stånd. Hvarje försök till lagstiftning i denna riktning, medan Regeringsformens 72 § qvarstår oförändrad, måste stranda derpå, att det kommer i strid med grundlagen. Här återstår således ingen annan utväg än att först

ändra denna; men har detta en gång skett, eger lagstiftande magten fria händer att genomföra den önskade reformen i banklagen, på samma gång som Riksdagen, derigenom att stadgandet om riksbankssedelns egenskap af mynt qvarstår i civillag, har i sin makt att, om så finnes nödigt, bibehålla detta företräde för Riksbanken, till dess en fullt betryggande banklagstiftning kommit till stånd. — Utskottet torde, i betraktande af hvad nu blifvit anfördt, icke finnas sakna anledning att till de skäl, som i öfrigt tala för bifall till Utskottets förslag, lägga äfven det, att ifrågavarande grundlagsstadgande, sedan det infört vårt kreditväsende på en bana, som kan leda till betänkliga omstörtningar i alla ekonomiska förhållanden, numera utgör det väsendtligaste hindret för en återgång till de sunda och orubbliga principer, utan hvilkas omfattande bankväsendet icke kan på ett tillfredsställande sätt ordnas.

Här har man emellertid mött med en invändning, som åsyftar att åtminstone tillsvidare undanskjuta frågans afgörande, i det man nemligen anmärkt, att, då enskilda banker finnas, för hvilka ända till åtta år återstå af den tid, på hvilken oktrojer blifvit dem af Regeringen beviljade, och då dessa banker ej före denna tids utgång lagligen kunna tillförbindas att inlösa sina sedlar med klingande mynt, en sådan reform i alla händelser icke kan under den närmaste framtiden till fullo genomföras, och att det sålunda ej hastar med den förberedande ändringen i grundlagen. Häremot vill Utskottet erinra, att för de flesta privatbanker omförmälda skyldighet kan inom kortare tid komma att inträda, emedan deras oktrojtid förr löper till ända, samt att, enligt hvad Utskottet har sig bekant, Kongl. Maj:t under år 1868 vid beviljande af oktrojer för två nya bankbolag fäst ett vilkor, hvars föreskrifvande i dylika fall äfven för framtiden antagligen kommer att ega rum, att nemligen bolagen skola så väl i afseende på utgifning som invexling af egna banksedlar underkasta sig de förändrade bestämmelser, som under oktrojtiden kunna komma att för enskilda banker i allmänhet stadgas. För öfrigt synes det vara temligen påtagligt, att äfven de banker, hvilka ännu under några år möjligen kunde i detta afseende förblifva skyddade bakom sina oktrojer, af omtanke för sin kredit sjelfmant skola upphöra att söka ett sådant skydd. — Om derföre någon anledning till frågans uppskjutande icke i nu anförda förhållande kan sökas, så torde å andra sidan böra erinras, dels att ett uppskof skulle för en tid af åtminstone fyra år undanskjuta nu ifrågavarande förberedande lagstiftningsåtgärd, på hvilken, enligt hvad förut är anmärkt, all vidare banklagstiftning måste grundas, dels ock att hvarje uppskof med grundlagsfrågans afgörande försvårar möjligheten att för reformen i privatbankslagstiftningen begagna sig af den för detta

ändamål lämpligaste tidpunkt, enär en sådan lätt kan löpa förbi under den tid, som erfordras för en ändring i grundlagen.

Med afseende på den föreslagna förändringen i sista momentet af 72 § Regeringsformen vill Utskottet endast erinra, att, då en förvandling af myntfoten från silfver till guld i andra länder allt mer vinner insteg, den tid möjligen ej är långt aflägsen, då en dylik förändring äfven hos oss finnes böra inträda. Ett förberedande steg dertill är redan taget genom den under sistlidne år började präglingen af guldmynt i öfverensstämmelse med det franska myntsystemet. Utskottets förslag i denna del afser endast att, utan rubbning af nuvarande myntfot, undanröjja de hinder för dess förändring grundlagen uppställer, genom att derifrån utesluta bestämmelsen om den metall, hvarmed Banken skall inlösa sina sedlar, och öfverlemna åt Konung och Riksdag att derom lagstifta i den ordning 87 § Regeringsformen föreskrifver.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet vördsamt föreslå följande förändring i

Regeringsformen

§ 72.

(Nuvarande lydelse, hvari med kursiv stil äro utmärkta de delar, hvilka blifvit föreslagna att ändras eller utgå.)

Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro, eller vidare af Riksdagen göras kunna. *Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af banken med silfver inlösas.*

(Föreslagen lydelse, hvari ändringarne äro med kursiv stil utmärkta.)

Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro, eller vidare af Riksdagen göras kunna. *Riksbankens* sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af *riksbanken* inlösas.

Stockholm den 4 Mars 1869.

På Utskottets vägnar:

Th. Munck af Rosenschöld.

Ordförande.

R e s e r v a t i o n e r :

af Herr Trolle: »Utan att tillerkänna föreskriften i § 72 Regeringsformen, att Riksbanken allena eger utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, *i och för sig* någon synnerlig vigt, tror jag likväl, att densamma under närvarande förhållanden bör i grundlagen kvarstå. Denna min öfvertygelse grundar jag på följande förhållanden:

1:o Sedan, i öfverensstämmelse med lagarne för myntbestämningen och Rikets Ständers Bank, Rikets Ständer vid 1850—1851 årens riksdag, för sin del beslutat och Kongl. Maj:t fastställt det tillägg till § 72 Regeringsformen, att Riksbankens sedlar skola vid anfordran efter deras ordalydelse med silfver inlösas: så har, efter min uppfattning, den så kallade tvångskursen å Riksbankens sedlar icke i vidsträcktare mån förefunnits, än att desamma skola såsom lagligt betalningsmedel gälla, så länge de vid anfordran på föreskrifvet sätt inlösas; ty icke allenast ordalydelsen i omförmälda grundlagsstadganden, i deras rätta sammanhang uppfattade, ådagalägger detta, utan ock Konstitutions-Utskottets Betänkande vid 1847—1848 årens riksdag N:o 5, innehållande motiveradt förslag till berörda vid följande riksdag antagna tillägg, gifver otvetydigt vid handen, att syftet målet varit sådant, ehuru, såsom sig borde, uttryckt på ett sätt som icke direkt hänvisade på möjligheten af sjelfva utvexlingens inställande.

2:o Att, om äfven nu ifrågakämda förändring af § 72 Regeringsformen beslutades och sedermera, hvad som otvifvelaktigt afses, en motsvarande rättelse i myntbestämningslagen vidtoges, de enskilda banker, som blifvit oktrojerade utan särskildt vilkor att underkasta sig skeende förändringar i banklagstiftningen, likväl icke kunde tillförbindas att inlösa sina sedlar med klingande mynt före oktrojtidens slut eller ända till 8 år härefter; hvaraf det orimliga förhållandet uppstode, att Riksbankens sedlar gällde i enskilda bankerna såsom lagligt betalningsmedel för deras förbindelsers uppfyllande men icke annorstädes, hvilket förhållande *väsentligen* icke förbättrades derigenom, att en eller flera banker under tiden städse eller blott tid efter annan inlöste sina sedlar eller förbindelser med silfver eller guld.

3:o Att det i hvarje fall torde vara oklokt, att utan oskiljaktigt sammanhang med ett slutligt ordnande af vårt penningeväsen frångå Riksbanken den värderika fördelen, som den nu besitter framför enskilda ban-

kerna, att nemligen dess sedlar kunna såsom lagligt liqvitationsmedel gälla så för Staten som enskilda personer och inrättningar, och sålunda minska ej allenast den hela landet tillgodokommande vinsten å dess rörelse, men ock dess inflytande på penningeställningen, på samma gång de enskilda bankernas otvifvelaktigt ökades.

4:o Att en förändring af ifrågavarande beskaffenhet, utan att finna sin förklaring i en samtidig omgestaltning af vårt bankväsen, säkerligen skulle inom landet sprida oro, misstroende och oreda, till men så väl för Riksbanken som allmänna rörelsen: hvaremot, sedan närmare 40 år förflutit efter realisationens genomförande, någon grundad anledning till farhåga saknas, att allmänheten skulle i sin uppfattning af mynts rätta egenskap missledas, än mindre att Riksbankens styrelse eller dess principaler skulle föranledas att, längre än sig bör, utsträcka sedelutgifningen *derföre*, att ifrågavarande bestämmelse i grundlagen kvarstode.

Hvad sedermera beträffar förslaget att orden »med silfver» skulle från § 72 Regeringsformen uteslutas, så finner jag betänkligheterna mot denna förändring vida mindre; men som äfven detta uteslutande af en bestämmelse i grundlagen, som icke saknar sin betydenhet, derjemte torde hos allmänheten väcka både misstroende och missförstånd; så tror jag mig ej heller för detta förslag böra afgifva min röst. Häremot skulle jag icke finna någon betänklighet vid att godkänna det vid sistlidne riksdag förekomna förslag, att orden »eller guld» tillades i meranämnda grundlagsparagraf näst efter orden »med silfver»;

af Herrar *Witt*, Friherre *I. Koskull*, *Medin*, *Landström* och *Fahlander*, samt

af Grefve *C. E. Piper* mot Utskottets förslag, så vidt det afser borttagandet af andra punkten i 72 § Regeringsformen.

Herr *Hedengren* har begärt få antecknadt, att han icke varit närvarande vid det tillfälle, då Utskottet i här ofvan afhandlade frågor fattade beslut.
